

ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ПРАВО ЯК САМОСТІЙНА ГАЛУЗЬ ПРАВА: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

BUSINESS LAW AS AN INDEPENDENT BRANCH OF LAW: TO THE QUESTION

Кондратов Б.В.,

асистент кафедри права

Вінницького національного аграрного університету

У статті розглядаються різні точки зору щодо юридичної природи підприємницького права. На основі досліджень слід виділити дві основні позиції, що існують в науці. Перша: підприємницьке право – самостійна галузь права; друга: підприємницьке право не являється самостійною галуззю права. Приходимо до висновку, що підприємницьке право є самостійною галуззю права, що регулює якісно одну рідну сферу суспільних відносин.

Ключові слова: підприємницьке право, розвиток, система права, самостійна галузь.

В статье рассматриваются различные точки зрения относительно юридической природы предпринимательского права. На основе исследований следует выделить две основные позиции, существующие в науке. Первая: предпринимательское право – самостоятельная отрасль права; вторая: предпринимательское право не является самостоятельной отраслью права. Приходим к выводу, что предпринимательское право – самостоятельная отрасль права, регулирующая однородную сферу общественных отношений.

Ключевые слова: предпринимательское право, развитие, система права, самостоятельная отрасль.

The article discusses the various opinions on the legal nature of business law. Based on the research should highlight two key positions that exist in science. First: Business Law – independent branch of law, and the other – that the business is not right independent branch of law. Concludes that enterprise law still is an independent branch of law that regulates the quality homogeneous area of public relations.

Key words: Business Law, development, legal system, independent branch.

Постановка проблеми. Актуальність теми обумовлена сучасними соціально-економічними та правовими умовами розвитку українського підприємництва. Розвиток бізнесу потребує удосконалення механізмів правового регулювання, відповідності теорії та практики.

Стан дослідження. Наукове опрацювання проблем становлення та розвитку підприємницького права проводилось вченими різних галузей права. Значний внесок у дослідження теоретико-правових аспектів підприємництва здійснили науковці: В.М. Гайворонский, В.П. Жушман, О.В. Клим, В.К. Колпаков, Б.Ф. Купчак, А.С. Ластовецький, О.М. Олійник, В.Ф. Попандопуло, Н.О. Саніахметова, В.М. Селиванов, М.І. Карлін, Л.В. Ніколаєва та інші.

Метою статті є визначення місця підприємницького права в системі права України.

Виклад основного матеріалу. Серед учених ведуться дискусії щодо сутності підприємницького права. Загальний аналіз наукової літератури не дає чіткої відповіді на питання, чи є підприємницьке право самостійною галуззю права, чи тільки її складовою.

Навчальні дисципліни, які введені у вищих закладах України, мають різну назву: «господарське право», «підприємницьке право», «правові основи підприємницької діяльності», «комерційне право». Автори підручників, навчальних посібників та різноманітних програм з курсу підприємницького права мають різне бачення щодо предмету, методу, принципів та систем правового регулювання підприємницьких правовідносин.

Існує багато думок щодо цього питання, але виділяти слід дві основні позиції, що існують в науці.

Одна з них може бути визначена таким чином: підприємницьке право – самостійна галузь права. Її активно відстоює В.В. Лаптев, Р.Б. Шишка та ще небагато науковців.

О. Іоффе вважає, що, незважаючи на свою недосконалість, підприємницьке право все-таки є самостійною галуззю права, бо можна впевнено сказати, що система норм, які регулюють один і той самий вид суспільних відносин, де б вони не виникали, є галуззю права [1, с. 68].

«Підприємництво – це самостійна ініціатива, систематична, здійснювана легально та на власний ризик ді-

яльність з виробництва та реалізації товару з метою отримання прибутку», як зазначено у книзі «Підприємницьке право України» за загальною редакцією Р.Б. Шишки. Тобто автори вважають, що підприємницьке право – це одне самостійне правове явище [2, с. 480].

На підкріплення своєї думки вони висувають такі основні положення:

- підприємницьке право – це право новітньої ринкової економіки, що визначає порядок ведення підприємницької діяльності та регулює відносини, пов'язані з її здійсненням;
- підприємницьке право регулює відносини як по горизонталі, так і по вертикалі.
- підприємницьке право має чотири значення: галузь права, галузь законодавства, навчальна дисципліна, наука;
- підприємницьке право характеризується своїми принципами, предметом, суб'єктами і методами регулювання.

Кардинально іншої думки про природу підприємницького права притримується цілий ряд видатних учених у галузі права. Вони вважають, що підприємницьке право не може бути самостійною галуззю права. Представниками зазначеної теорії є: В.М. Селиванов, Е.Г. Плієв, О.В. Старцев, Л.В. Ніколаєва та інші вчені [3, с. 208].

Основні положення цієї позиції такі:

- підприємницьке право – не самостійна галузь права, а складова частина цивільного права, що включає сукупність загальних і спеціальних норм приватного (цивільного) права;
- підприємницьке право не має своїх принципів, а ґрунтується на загальних цивільно-правових принципах;
- підприємницьке право регулює тільки відносини по горизонталі, тобто відносини між суб'єктами підприємницької діяльності

О.В. Старцев та Л.В. Ніколаєва розуміють підприємницьке право як комплексну підгалузь. З кожної класичної галузі підприємницьке право запозичає відповідні правові норми, що прямо або опосередковано регулюють відносини, які складаються у зв'язку із зайняттям підприємницькою діяльністю. Тобто автори не вважають підприємницьке право окремою галуззю, а вважають його похідним від адміністративного і цивільного права. За їх стверджен-

ням, підприємницьке право становить норми фінансового права, адже відповідає за регулювання відносин, що виникають у зв'язку зі сплатою податків та інших зборів за наслідками підприємницької діяльності, адже регулює відносини, що складаються у зв'язку з оформленням прав на землю для зайняття підприємницькою діяльністю.

О.В. Старцев та Л.В. Ніколаєва зазначають, що в підприємницькому праві присутній цілий блок норм із інших галузей права, що встановлюють відповідність суб'єктів підприємницької діяльності: фінансової діяльності у фінансовому праві, майнової – у цивільному. Відповідальність засновників суб'єктів підприємницького права або їх посадових осіб запозичена у адміністративному та кримінальному праві. У підприємницькому праві залучення суб'єктами підприємницької діяльності працівників на умовах трудового договору регулюється трудовим правом.

Таких прикладів можна наводити досить багато із інших галузей права.

О.В. Старцев у науковій літературі визначає підприємницьке право як систему загальнообов'язкових норм (правил), що регулюють відносини у сфері зайняття підприємницькою діяльністю, встановлюються і охороняються державою.

Автор підручника взагалі вважає, що підприємницьке право має усі ознаки комплексної підгалузі, яка входить до господарського права [3, с. 208]. Підприємницьке право не є класичною галуззю права, адже воно сформувалося порівняно нещодавно в результаті необхідності врегулювання специфічних відносин, що виникають у зв'язку із зайняттям підприємницькою діяльністю.

Існує цілий ряд навчальних посібників, в яких автори взагалі не дають чіткої відповіді на питання, що таке

підприємницьке право?». Наприклад, М.І. Карлін у книзі «Правові основи підприємництва» відразу, без визначення основного поняття «підприємницьке право», починає з питання, які є види підприємницької діяльності і хто має право нею займатися. І лише у навчальному посібнику «Підприємницьке право у запитаннях та відповідях» М.І. Карлін у співавторстві з А.В. Носалюк надає визначення: «Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик організована господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [4, с. 356; 5, с. 189].

Висновки. В Україні підприємницькі правовідносини ще не напрацювали чітких та виважених теоретичних та практичних конструкцій у галузі підприємницького права. Деякі питання взагалі вирішуються у експериментальному порядку, адже відповідних аналогів ще не було у підприємницькому праві. Нормативна база, яка регулює підприємницьку діяльність, має внутрішню неузгодженість, непослідовність, а деколи навіть суперечить сама собі, тобто кінцеве законодавство, яке б містило у собі стабільне нормативно-правове регулювання в галузі підприємницького права, на сьогодні не розроблено.

Отже, підприємницьке право, на нашу думку, все-таки є самостійною галуззю права, що регулює якісно однорідну сферу суспільних відносин і володіє тільки їй властивим режимом правового регулювання.

Дана галузь права є системою загальнообов'язкових норм, що регулюють відносини у сфері зайняття підприємницькою діяльністю, які встановлюються та охороняються державою і тому можуть бути самостійною галуззю права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Иоффе О.С. Право и хозяйственная деятельность социалистических организаций / О.С. Иоффе. – М. : Юрид. лит., 1979. – С. 68.
2. Шишка Р.Б. Підприємницьке право України : [підруч. для студ. дузів] / Р.Б. Шишка ; Ун-т внутрішніх справ. – Харків : Еспада, 2000. – 480 с.
3. Старцев О.В. Підприємницьке право : [навч. посіб.] / О.В. Старцев. – К. : Істина, 2006. – 208 с.
4. Карлін М.І. Підприємницьке право у запитаннях та відповідях : [навч. посіб.] / [М.І. Карлін, А.В. Носалюк] ; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Київ : Кондор, 2008. – 356 с.
5. Карлін М.І. Правові основи підприємництва : [навч. посіб.] / М.І. Карлін ; Волин. ін-т економіки та менеджменту. – Київ : Наук. думка, 2000. – 189 с.